

М.В.Дєдков (Запоріжжя)

**ІХ ВСЕУКРАЇНЬСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ДЕРЖАВНА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПРАВОВИЙ
ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ»**

Конференція відбулася 6–8 жовтня 2011 р. на базі кафедри українознавства Запорізького національного технічного університету. Організаторами наукового заходу, який пройшов за сприяння Запорізької облдержадміністрації, стали академічні Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса й Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи, а також Запорізький обласний краєзнавчий музей, благодійний фонд «Центр національних культур та суспільної моралі “Ми – українські”».

Форум, який уже вдев'яте проходить у стінах ЗНТУ, свідчить про незгасаючий інтерес науковців і краєзнавців до етнокультурного минулого та майбутнього регіону. Проведення конференції з даної тематики – це один із пріоритетних напрямів роботи кафедри українознавства ЗНТУ, що пов'язано з виконанням кафедральної науково-дослідної роботи №06319. Кафедра по праву вважається однією з найсильніших у технічних вузах України, серед її здобутків – захищені кандидатські дисертації, видані монографії, численні опубліковані статті, активна участь у науковому житті нашої країни.

У роботі конференції взяли участь не тільки представники Запорізького регіону (Запоріжжя, Бердянськ, Мелітополь), але й Києва, Дніпропетровська, Донецька, Миколаєва, Кривого Рогу, Чернівців, Сімферополя, Черкас, Одеси, Полтави. Відкрив захід ректор ЗНТУ д-р техн. наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки й техніки *С.Б.Беліков*, який підкреслив актуальність і соціальну значущість порушеної на конференції наукової проблематики.

На пленарному засіданні було заслухано три доповіді. Зокрема, д-р іст. наук, ст. наук, співробітник відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України *Ю.О.Ніколаєць* зупинився на особливостях демографічних процесів на Донбасі у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр., визначив причини та характер міжетнічних конфліктів в умовах прискорення процесу урбанізації. Було наголошено, що військово-адміністративними методами надзвичайно складно закріпити населення на новому місці проживання. Насильницькі методи здійснення державної міграційної політики в повоєнний період, складні умови праці та в багатьох випадках незадовільні культурно-побутові й санітарні умови проживання переселенців призвели до масових спроб самовільного залишення підприємств із виїздом за межі регіону. Зіставлення кількості осіб, які прибули до Донбасу, із кількістю тих, хто залишив його межі, дозволило відзначити, що близько 70% працівників віддали перевагу виїзду з Донецького басейну.

У доповіді канд. економ. наук, завідувача відділу міграційних досліджень, ст. наук, співробітника Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАНУ *О.В.Позняка* було розглянуто проблеми інтеграції «нетрадиційних» іммігрантів в Україні, показано необхідність лібералізації імміграційної політики й представлено дані опитувань українських та іноземних студентів, які підтверджують можливість успіху відповідної політики в нашій країні. Канд. іст. наук, керівник центру болгаристики Мелітопольського державного педагогічного університету *С.І.Пачев* проаналізував наукові праці професора М.Д.Дихана з історії болгарської етнічної спільноти Півдня України, підкресливши, що актуалізація цієї теми стала дороговказом для наступного покоління дослідників. Найбільший внесок М.Д.Дихан зробив у вивчення історії болгар в Україні

періоду 1917–1939 рр., провівши комплексне студіювання суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку болгарських національних районів, увівши до наукового обігу широке коло джерел.

Під час роботи секцій у центрі уваги були теоретичні проблеми етнокультурознавства, історія та сучасне становище етнічних груп регіону, правові аспекти етнополітики, національний вимір культурного процесу, інтернаціональне та національне у мовній політиці й освіті. На першій секції значний інтерес викликала доповідь д-ра іст. наук *Ю.В.Котляра*, присвячена етнічному фактору складання ментальності населення Південної України. У виступах канд. іст. наук *М.В.Дедкова* та асистента *А.А.Коянса* було висвітлено процес формування діаспори волзьких татар на території сучасної Запорізької області. На матеріалах загальних переписів населення 1897, 1926 і 1939 рр. зауважено зміни у чисельності татарського населення. Канд. іст. наук *Ю.О.Каганов* проаналізував національну ідентичність як соціокультурний і політичний феномен.

Канд. іст. наук *Є.О.Голощанова* зупинилася на національному складі баптистських громад Південної України у 1920–1930-х рр. Етнічну структуру населення Північного Приазов'я наприкінці XIX ст. за матеріалами першого всезагального перепису населення Російської імперії 1897 р. висвітлила у своєму виступі ст. викл. *О.С.Авдеева*. Суспільно-політичну діяльність проросійських організацій Запоріжжя 1990-х рр. проаналізував здобувач *Є.С.Андрющенко*.

Аспірантка *Є.П.Назарова* з'ясувала особливості польського національного руху в південноукраїнському регіоні на початку XIX ст., а асистент *П.М.Жижиян* зупинився на феномені польської політичної культури початку XXI ст. – діяльності заснованої у 2001 р. партії «Право і справедливість», яка за короткий час змогла стати однією з головних політичних сил сусідньої країни.

На другій секції дії царського уряду та цензури щодо українських політичних партій Наддніпрянщини на Півдні України під час Першої світової війни проаналізував д-р іст. наук *О.П.Сарнацький*. Окремі аспекти політики коренізації, зокрема контроль за відсотком українців у партійних організаціях Півдня УСРР 1920-х рр., висвітлив у своєму повідомленні асистент *Д.І.Мозуленко*.

Канд. іст. наук *І.М.Петренко* зупинилася на діяльності духовних судів у питанні двожлюбності мирян південноукраїнських земель XVIII ст. Асистент *Ю.Ю.Королевська* присвятила свій виступ аналізу шлюбно-сімейних стосунків на Півдні України у другій половині XIX – на початку XX ст., з'ясувавши, що в регулюванні цих відносин провідну роль відігравала православна церква.

Особливий інтерес викликав виступ канд. іст. наук *С.М.Білівненка*, який проаналізував свідомісні категорії жителів українського села степової смуги у XX ст. Канд. іст. наук *М.М.Касьянова* на основі аналізу літератури та архівних матеріалів простежила формування кадрового складу працівників гірничорятівальної служби Донбасу, порівнявши статус гірничого рятівника кінця XIX – початку XX ст. зі статусом шахтаря.

Особливості музичної культурної практики в таборах українських військовополонених часів Першої світової війни охарактеризувала канд. іст. наук *Л.М.Кривошеєва*. Канд. іст. наук *В.В.Кузьменко* простежила процес заснування й розвитку Запорізького академічного українського музично-драматичного театру ім. В.Г.Магара, творчий пошук колективом нових тем і форм заради правдивої передачі соціальних реалій життя, підкреслила високу виконавську майстерність артистів, талант режисерів, художників, відданість трупи національній тематиці. Темою виступу канд. іст. наук *Т.І.Молдавської* стали традиції міжнаціональних відносин у південноукраїнському селі другої половини

XX ст. Національні відносини у спогадах селян 1920–1980-х рр. висвітлив канд. іст. наук *Р.Л.Молдавський*.

Ідею обов'язкового впровадження творчих лабораторій у всі навчальні заклади з метою цілеспрямованого системного впливу на процес формування життєвих орієнтирів підростаючого покоління, розвитку соціокультурної, позитивної активності молоді України, гармонізації міжетнічних відносин запропонувала канд. філософ. наук *Ю.Ю.Сугрובה*. Методологічний аспект проблеми міжетнічних взаємовідносин висвітлила аспірант *Ю.К.Ташкова*. Спадковість культурної традиції запорозького характерництва в пізніші часи на матеріалах з історії махновського руху 1918–1921 рр. простежив канд. іст. наук *В.М.Чоп*. Минуле роду Попових, особливості будівництва палацового комплексу у Василівці, причини руйнування унікальної пам'ятки архітектури та проблеми її відродження проаналізувала канд. іст. наук *Т.П.Щербина*.

На третій секції особливий інтерес викликав виступ ст. викл. *К.С.Бондарчук*, яка в історичному вимірі класифікувала краєзнавчий матеріал із питань походження топонімів Запорізького регіону та відображення в них етнокультурних і політичних процесів. Ст. викл. *В.К.Єршова* проаналізувала мовну ситуацію у Запорізькій області як результат державної мовної політики, а канд. філософ. наук *Г.П.Євсєєва* простежила здобутки та перспективи державної мовної політики в Україні за роки незалежності, запропонувавши конкретний перелік необхідних заходів для збереження української мови як державної, що повинна відігравати консолідуючу роль у суспільстві.

Асистент *О.А.Бондарчук*, охарактеризувавши історію створення та особливості роботи музею історії ПАТ «Мотор Січ», показала його місце в культурному, науковому та виробничому потенціалі Півдня України. Аспірант *І.П.Дерман* зробила спробу проаналізувати рівень письменності населення Північного Приазов'я за допомогою матеріалів першого всесоюзного перепису населення 1926 р. Канд. іст. наук *М.М.Зеркаль* висвітлив основні напрями діяльності Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з розбудови освітнього простору етносів у контексті етнопатристичної освітньої політики нашої держави. Канд. іст. наук *Н.М.Касьянова* розглянула питання освіти дітей-сиріт і бездоглядних після звільнення Донбасу від нацистської окупації. Канд. філол. наук *В.М.Пачева* привернула увагу до архаїзмів та інновацій в українському діалектному мовленні південної частини Запорізької області. Джерельну базу з історії становлення та розвитку системи духовної освіти в Таврійській єпархії у XIX – на початку XX ст. за матеріалами Державного архіву Автономної Республіки Крим проаналізував аспірант *К.О.Тургенев*.

У рамках конференції відбувся круглий стіл на тему «Урахування етнокультурних особливостей Півдня України при розробці та проведенні державної етнополітики», в якому взяли участь науковці, начальник відділу у справах національностей та релігій Запорізької облдержадміністрації *І.А.Панькіна*, президент благодійного фонду «Центр національних культур та суспільної моралі “Ми – українські”» *О.Я.Житомирський*, а також керівники національно-культурних товариств Запорізької області: центру татарської культури «Алтин-Ай» – *Р.С.Ахмерова*, молодіжного центру німецької культури «Заммельзуріум» – *К.В.Єсікова*, міського німецького товариства «Відродження» – *Н.Р.Клименко*, польського товариства Вільнянського району «Радість» – *Т.С.Лавриченко*, Запорізького обласного товариства болгарської культури – *В.В.Мітков*, Запорізького єврейського громадського центру «Мазаль Тов» – *І.І.Носенко*, спілки поляків Запоріжжя «Полонія» – *Л.Й.Єгорова*, молодіжного центру польської культури «Новомлодзєж» – *В.М.Приладищев*, Запорізького культурного товариства білорусів «Мінськ» – *М.Ф.Родіонова*, товариства чехів

Запоріжжя «Богемія» – *С.Й.Дворжик*, грецького товариства – *С.В.Коваленко*, товариства «Відродження» – *П.П.Тюркеджи*.

На завершальному пленарному засіданні було підбито підсумки роботи секцій, круглого столу та ухвалено рекомендації конференції звернутися до Кабінету Міністрів України з пропозицією прийняти Концепцію етнонаціональної політики, внести зміни до чинного законодавства у відповідності до цієї концепції із залученням до розробки її принципів представників експертного середовища, включити до документа положення щодо конституювання української політичної нації та консолідації громадян нашої країни на принципах полікультурності та ін. Проведення подібних науково-практичних конференцій є найбільш доступною формою обміну науковою інформацією між вітчизняними вченими та представниками національно-культурних товариств і органів влади.